

Kapitola 1

1. Vymezení základních podnikových pojmů	2
1.1. Právní předpisy vymezující podnikání	2
1.2. Podnik, podnikání, podnikatel	2
1.3. Znak podniku	3
1.4. Typologie podniků	5
1.4.1. Velikost podniku	5
1.4.2. Typologie dle hospodářských odvětví.....	5
OKEČ - sekce	5
B Rybolov a chov ryb.....	6
C Těžba nerostných surovin.....	6
1.4.3. Typologie dle principu výroby a výrobních způsobů.....	6
1.4.4. Podle sektorů:	6
1.4.5. Typologie dle převládajícího výrobního faktoru.....	6
1.4.6. Typologie dle právní formy podniku	7
Obchodní zákoník a další normy (živnostenský zákon) nabízí několik právních forem podnikání. Jednotlivé formy podnikání se od sebe navzájem liší způsobem a rozsahem ručení, počtem zakladatelů, nároky na počáteční kapitál, administrativní náročností, účastí na zisku, přístupem ke kapitálu, daňovým zatížením a zveřejňování povinností. ...	7
1.5. Výrobní faktory	8
1.6. Model podniku	9
1.6.1. Úloha státu v podnikání.....	10
1.7. Podnik a jeho okolí.....	10

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH PODNIKOVÝCH POJMŮ

1.1. Právní předpisy vymežující podnikání

- Občanský zákoník
- Obchodní zákoník
- Zákoník práce
- Zákon o živnostenském podnikání
- Zákon o účetnictví
- celní a daňové zákony
- Zákon o konkurzu a vyrovnání

1.2. Podnik, podnikání, podnikatel ¹

Podnikem se dle obchodního zákoníku rozumí soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání, které lze v podnikové ekonomice nazvat obecně jako výrobní faktory (často se používá označení vstupů). Kombinací těchto výrobních faktorů (vstupů) dochází k produkci podnikových výstupů. V učebnicích podnikové ekonomiky² je podnik vymezen jako plánovitě organizovaná hospodářská jednotka, v níž se zhotovují a prodávají věcné statky a služby (budeme nazývat jako výstupy).

Podnik je však ekonomicko-právním subjektem (má svoji právní a ekonomickou subjektivitu), který slouží podnikateli k podnikatelské činnosti resp. k podnikání.

Podnikatelem může být, jak vymezuje obchodní zákoník, fyzická osoba (osoba samostatně výdělečně činná, jednatel) nebo právnická osoba (společnost nebo družstvo). Fyzická osoba má právo podnikat na základě živnostenského oprávnění (živnostník), jiného oprávnění (svobodná povolání jako jsou lékaři, právníci, poradci atd.) a pokud provozuje zemědělskou činnost (samostatně hospodařící rolníci). Podnikatelem může být i právnická osoba (obchodní společnost, družstvo), která je zapsána v obchodním rejstříku³. Podnikatel vykonává podnikatelskou činnost za určitým účelem. Za vrcholový cíl podniku je velmi často považován zisk (rozdíl mezi výnosy a náklady), kterého lze dosáhnout uspokojováním potřeb zákazníků. Za výsledky podnikatelské činnosti je odpovědný sám podnikatel. Skutečnost, že podnikatel podniká, tzn., že provádí soustavnou činnost samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, sebou nese i určité riziko, že tohoto cíle a dalších dílčích cílů nebude dosaženo. Jedním z rizik je například i to, že nebude zhodnocen kapitál, který podnikatel na začátku podnikání vložil, tzn., že peníze, které do podniku vložil, nevytvoří dodatečnou hodnotu. Představme si dvě varianty investování určitého finančního obnosu – investovat do podniku a vložit finanční obnos na termínovaný vklad. Podnikatel se bude rozhodovat podle toho, kde dojde k vyššímu zhodnocení jeho kapitálu, přičemž bude zvažovat i míru rizika jednotlivých variant, tzn. pravděpodobnost toho, že ke zhodnocení

¹ Podnik, podnikání, podnikatel a jiné příbuzné pojmy jsou legislativně vymezeny v obchodním zákoníku (zákon č. 531/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

² Podniková ekonomika je vědní disciplína, která se zabývá podnikem jako jedním ze subjektů hospodářského systému.

³ Obchodní rejstřík je veden rejstříkovým soudem. Povinně jsou do něj zapisovány obchodní společnosti a zahraniční osoby podnikající v našem státě. Fyzické osoby nemají povinnost zápisu do obchodního rejstříku, zápis je pro ně pouze dobrovolný.

z nějakého důvodu nedojde. Podnikání je o mnoho rizikovější varianta nežli termínovaný vklad.

1.3. Znaky podniku

Podniky v České republice prošly dvěma základními ekonomickými systémy – tržním hospodářstvím a centrálně plánovanou ekonomikou. Podnik a jeho chování vykazuje určité znaky, které jsou dány hospodářským systémem – **systémově podmíněný znaky**, a dále podnik vykazuje znaky typické pro podnik a jeho chování bez ohledu na povahu hospodářského systému – **systémově indiferentní znaky**.

▪ Systémově indiferentní znaky podniku

Chce-li podnik produkovat výstupy (služby nebo výrobky), musí za tímto účelem bez ohledu na hospodářský systém zajistit **kombinaci výrobních faktorů** – práce, dlouhodobého investičního majetku a materiálu.

Výrobní faktory jsou v podnicích kombinovány tak, aby byl zachován **princip hospodárnosti** (ekonomický princip)⁴ při dosahování cílů, ať už je cílem dosažení zisku nebo splnění plánu.⁵

Ekonomický princip může být vyjádřen *hodnotově* (penězi) nebo *kvantitativně* (jiné než peněžní jednotky) a to buď v *maximálním* nebo *minimálním* vyjádření. Pokud se snažíme dosáhnout maximálního výstupu s daným počtem vstupů, pak se jedná o maximální vyjádření ekonomického principu resp. o princip maxima, který může být vyjádřen hodnotově nebo kvantitativně. Pokud chceme dosáhnout daného výstupu s minimálním počtem vstupů, pak je hospodárnost vyjádřena minimálně tzv. principem maxima.

*Sklárna má k výrobě váz k dispozici následující strukturu výrobních faktorů: řídicí pracovní sílu, určitý počet dělnických profesí – foukači skla, malířky skla, dlouhodobý investiční majetek – např. pece, materiál – např. viskózní sklovina. Sklárna se bude chovat hospodárně, pokud například využije kombinaci těchto zdrojů, a bude se snažit s kombinací stávajících výrobních faktorů vyrobit co nejvíce váz – **princip maxima**. Hospodárné chování by bylo také, pokud by sklárna například nevyráběla na sklad a měla zakázku na určitý počet váz. Daný počet váz se sklárna bude snažit vyrobit s co nejmenším počtem výrobních faktorů, tzn., že se bude chovat hospodárně dle **principu minima**. Vyjádření v naturálních jednotkách (počet výrobních faktorů, počet váz) je kvantitativním vyjádřením principu hospodárnosti. Tyto naturální jednotky je samozřejmě možné převést na peněžní jednotky ve formě nákladů a výnosů a vyjádřit tak princip hospodárnosti v jeho hodnotové formě.*

Aby podnik mohl pořizovat vstupy (výrobní faktory), musí disponovat finančními prostředky, které slouží k úhradě závazků vzniklých za nakoupené vstupy. Krátkodobě mohou být závazky neuspokojené, a přesto může podnik fungovat, avšak pouze krátkodobě. V delším časovém horizontu je to však nemožné. Podnik tak bez ohledu na hospodářský systém musí usilovat o **finanční rovnováhu** mezi pohledávkami a závazky, příjmy a výdaji.

⁴ Princip hospodárnosti neboli ekonomický princip je konkrétní aplikací obecného principu racionality, který říká, že určitého cíle se má dosáhnout s nejméně prostředky. Jedná se o princip, který reaguje na rozpor mezi omezeností zdrojů a neomezeností lidských potřeb. Tato skutečnost nutí člověka resp. společnost k tomu, aby hospodařil.

⁵ Wöhe řadí princip hospodárnosti výhradně mezi principy indiferentní hospodářskému systému, tzn. že podnik se chová hospodárně i v centrálně plánované ekonomice.

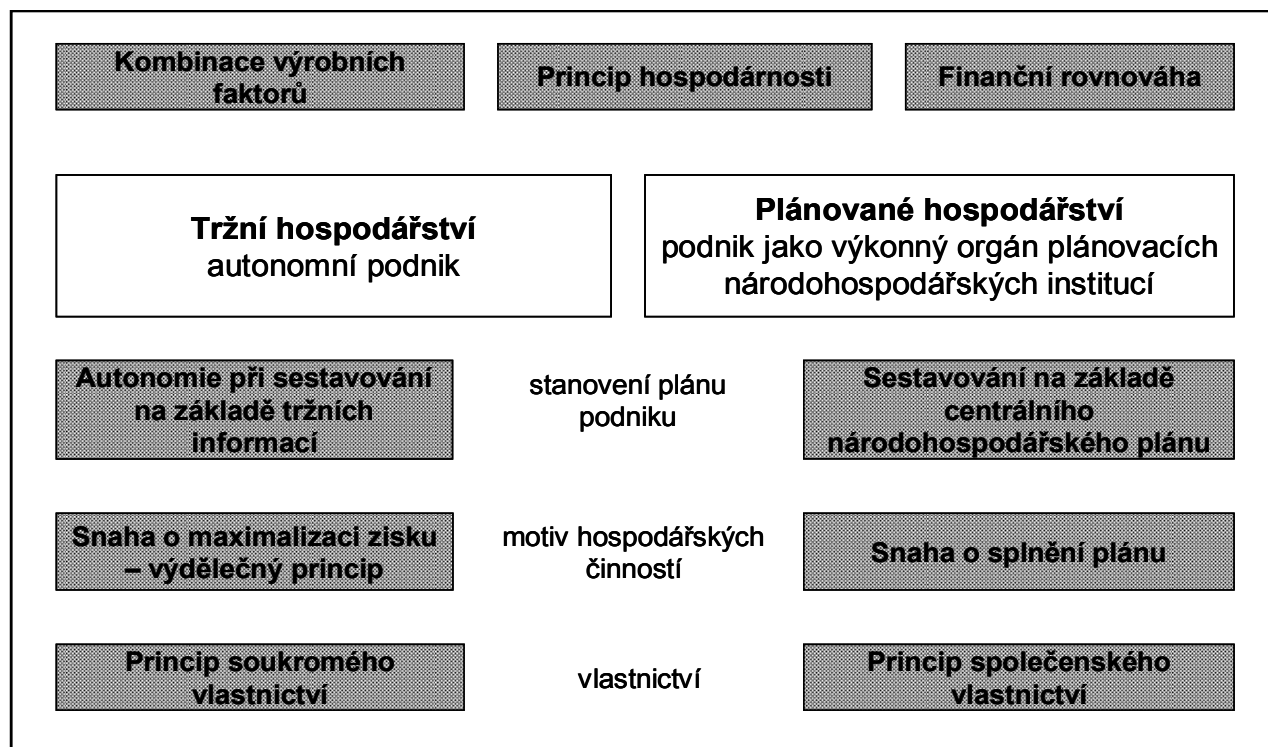
▪ **Systémově podmíněné znaky podniku**

Každý podnik plánuje resp. by měl plánovat s ohledem na cíle, kterých má být dosaženo. Rozdíl v plánování mezi tržním systémem a centrálně plánovacím je v tom, kdo a na základě jakých informací **stanovuje plán**. V tržním systému je plán stanoven podnikem samým na základě tržní situace (na základě informací o cenách vstupů, potenciálu trhu a jeho objemu, na základě cen na trhu, kde se mají statky realizovat) a v podniku je zachován princip autonomie. Plán podniku v centrálně plánovacím systému stanovují orgány centrálních hospodářských institucí, které se řídí při stanovování plánu podniku centrálním národohospodářským plánem. Podnik je pouze vykonavatelem plánu při zachování principu hospodárnosti.

Jednou z příčin převahy poptávky nad nabídkou v období centrálně plánované ekonomiky byla právě skutečnost, že podniky (nabídková strana trhu) nabízeli to, co spotřebitelé (poptávková strana trhu) nepoptávali a to, co spotřebitelé poptávali podniky nenabízely.

Hlavním **cílem** podniku v tržním hospodářství je dosažení maximálního zisku. Plán a jeho plnění je pouhým mezičlánkem k dosažení zisku na rozdíl od podniku v centrálně plánované ekonomice, kde je plán a jeho plnění jediným a konečným cílem.

Dalším znakem, který odlišuje podniky v systému centrálně plánované ekonomiky a tržního hospodářství je **typ vlastnictví**. Výrobní prostředky jsou v tržním hospodářství ve vlastnictví toho, kdo poskytuje vlastní kapitál.⁶ Podniky v centrálně řízeném hospodářství podléhají principu společenského vlastnictví, jejich vlastníkem je stát.



Obr. 1. Znaky podniku

⁶ Výjimku tvoří tzv. veřejné podniky, podniky státu nebo obcí (nemocnice, úřady, veřejné školy atd.). V tržním systému je v tomto typu podniků cílová funkce plnění plánu nahrazen dosahováním přiměřeného zisku.

1.4. Typologie podniků

Chování podniku a rozhodování v něm bude ovlivněno samotným typem podniku. Lze předpokládat, že se jinak bude rozhodovat podnik produkující hmotné statky a podnik produkující služby, podnik působící pouze na lokálním trhu a podnik působící na zahraničním trhu.

1.4.1. Velikost podniku

V rámci těchto skript se zaměříme na podnikovou ekonomiku malých a středních podniků, proto začneme vymezením toho, co je považováno za malý a střední podnik dle různých institucí. Velikost podniku bývá nejčastěji vyjádřena ukazateli *počet zaměstnanců, roční obrát podniku či celková výše aktiv podniku*.⁷

Evropská unie vymezuje malé a střední podniky na základě kombinace více kritérií. Malý podnik definuje jako podnik s maximálně 50 zaměstnanci, s ročním obrátem nebo celkovou výší aktiv nepřesahující 10 miliónů EUR. Vlastníkem společnosti nesmí být jiný subjekt vlastnící více jak 25% základního kapitálu společnosti.

Střední podniky zaměstnávají 50 až 250 zaměstnanců, roční obrát nepřesáhne 50 miliónů EUR, celková výše aktiv dosahuje maximálně 43 miliónů EUR. Co se týče spoluvlastnictví, je zde stejné omezení jako v případě malých podniků.

EUROSTAT a český statistický úřad navíc vymezují kategorii mikropodniků. Mikropodniky dle Eurostatu zaměstnávají méně jak 9 zaměstnanců. Mále podniky jsou pak podniky od 10 do 99 zaměstnanců a střední podniky zaměstnávají maximálně 499 pracovníků. Český statistický úřad považuje za malý podnik do 20 zaměstnanců. Středně velkým podnikem je pak podnik do 100 zaměstnanců.

Pro naše účely se budeme držet klasifikace českého statistického úřadu, která nejlépe odpovídá podmínkám ČR, kde lze podnik nad 100 zaměstnanců považovat za velký podnik.

1.4.2. Typologie dle hospodářských odvětví

Hospodářské odvětví, ve kterém podnik působí, a podmínky, které v daném odvětví panují, mají velký vliv na způsob vykonávání podnikatelské činnosti a na řízení podniku samotné. Například průmyslové podniky budou volit jinou strukturu aktiv a způsoby financování, než je tomu například u obchodních podniků. Bankovní podniky a další podniky v odvětví služeb budou výrazně investovat do lidského kapitálu a například do vzdělávání, na rozdíl od průmyslových podniků, kde bude významně investováno do moderních zařízení, popřípadě do oblastí výzkumu a vývoje.

Český statistický úřad (ČSÚ) sleduje vývoj jednotlivých hospodářských odvětví dle Odvětvové klasifikace ekonomických činností⁸ (OKEČ).

OKEČ - sekce	
A Zemědělství, myslivost, lesnictví	SEKCE
01 - Zemědělství, myslivost a související činnosti	ODDÍL
02 - Lesnictví a související činnosti	ODDÍL

⁷ Aktiva podniku blíže v kapitole majetková struktura podniku

⁸ Ekonomické činnosti jsou zařazeny hierarchicky do následujících skupin: abecedně jsou označeny sekce, a subsekce, ostatní zařazení je do oddílu, skupiny, třídy a podtřídy je numerické. Pro zajímavost klasifikace obsahuje celkem 17 sekcí, 16 subsekcí, 62 oddílů, 224 skupin, 513 tříd a 663 podtříd činností.

B Rybolov a chov ryb	
05 - Rybolov, chov ryb a související činnosti	
C Těžba nerostných surovin	
CA TĚŽBA ENERGETICKÝCH SUROVIN	<i>PODSEKCE</i>
10 - Těžba uhlí, lignitu a rašeliny	
11 - Těžba ropy, zemního plynu a související činnosti kromě průzkumných vrtů	
12 - Těžba a úprava uranových a thoriových rud	
CB TĚŽBA OSTATNÍCH NEROSTNÍCH SUROVIN	
13 - Těžba a úprava ostatních rud	
14 - Těžba a úprava ostatních nerostných surovin	
D Zpracovatelský průmysl surovin	
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	
F Stavebnictví	
G Obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost	
H Ubytování a stravování	
I Doprava, skladování a spoje	
J Finanční zprostředkování	
K Činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu; podnikatelské činnosti	
L Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	
M Vzdělávání	
N Zdravotnictví a sociální péče; veterinární činnosti	
O Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	
P Činnosti domácností	
Q Exteritoriální organizace a instituce	

Obr. 2. Odvětvová klasifikace ekonomických činností – dělení na sekce a příklad podsekcí a oddílů

Podle druhu výkonu můžeme podniky rozdělit na podniky produkující hmotné statky a podniky produkující služby. Podniky služeb v současnosti tvoří 99,8 HDP České republiky.

1.4.3. Typologie dle principu výroby a výrobních způsobů

- U typologie dle principu výroby se jedná o klasifikaci na základě počtu produkováných výrobků, stupně rozdílnosti výroby a opakovanosti výrobního procesu (hromadná výroba, výroba několika druhů výrobků, sériová výroba, výroba v dávkách, výroba v šaržích, kusová výroba)
- Klasifikace dle výrobních způsobů zohledňuje způsob rozmístění strojů a časový soulad mezi jednotlivými operacemi

Blíže k těmto typologiím se zmíníme v kapitole věnované výrobní činnosti podniku.

1.4.4. Podle sektorů:

- primární – jedná se o podniky prvovýroby, jde o takové podniky, které získávají statky přímo z přírody (těžební průmysl, zemědělství)
- sekundární – podniky druhovýroby zpracovávající statky z prvovýroby (strojírenství)
- terciální – podniky služeb

1.4.5. Typologie dle převládajícího výrobního faktoru

Každý podnik kombinuje výrobní faktory ke zhotovení finálního statku. Zastoupení jednotlivých faktorů však bude pro různé podniky odlišné. Podniky služeb nebo řemeslné podniky budou mít ve větší míře zastoupený výrobní faktor práce (jako elementární výrobní faktor) relativně k podnikům, které produkují například hmotné výrobky strojovou výrobou. Na základě převládajícího výrobního faktoru lze klasifikovat:

- pracovně intenzivní podniky – jsou to takové podniky, kde se vyskytuje vysoký poměr mzdových nákladů k celkovým výrobním nákladům;

Příkladem takovýchto podniků jsou samozřejmě podniky služeb. Příkladem v odvětví průmyslové výroby může být optický průmysl, hodinářský průmysl a jiný průmysl jemné mechaniky.

- investičně náročné podniky – mají vysoký stav dlouhodobého investičního majetku. Dlouhodobý investiční majetek váže dlouhodobé zdroje. Významnými nákladovými položkami tak jsou odpisy hmotného majetku, úroky z dlouhodobých úvěrů. Naopak mzdové náklady a náklady na suroviny jsou relativně nižší.

Příkladem mohou být například strojírna, výrobci automobilů a další podobné podniky.

- materiálově intenzivní podniky disponují velkými zásobami surovin a nesou tak hlavně surovinové náklady.

Příkladem tohoto typu podniku mohou být sklárny, doly.

ZAMYSLETE SE: Pokuste se k typologii dle převládajícího výrobního faktoru vymyslet další typy podniků, popřípadě uveďte konkrétní podniky.

ZAMYSLETE SE: Do jakých kategorií v rámci jednotlivých typologií byste zařadili hypermarkety. Co z toho pro tento typ podniku vyplývá při rozhodování?

1.4.6. Typologie dle právní formy podniku

Obchodní zákoník a další normy (živnostenský zákon) nabízí několik právních forem podnikání. Jednotlivé formy podnikání se od sebe navzájem liší způsobem a rozsahem ručení, počtem zakladatelů, nároky na počáteční kapitál, administrativní náročností, účastí na zisku, přístupem ke kapitálu, daňovým zatížením a zveřejňování povinností.

- Nejzákladnější a nejjednodušší formou podnikání jsou tzv. **podniky jednotlivce**, kam spadá i provozování živností, které je upraveno Živnostenským zákonem č. 455/1991.
- Nejblíže k podnikům jednotlivce co do jednotlivých charakteristik forem podnikání mají tzv. **osobní obchodní společnosti**, u kterých je zachováno ručení celým osobním majetkem jako v případě podniků jednotlivce (výjimkou jsou komplementáři u komanditních společností). Osobní společnosti jsou zastoupeny veřejnými obchodními společnostmi (v.o.s.) a komanditními společnostmi (k.s.).
- Další skupinou právních forem podnikání jsou tzv. **kapitálové obchodní společnosti**, kde vlastníci společností ručí pouze do výše svého nesplaceného vkladu. Do této skupiny právních forem spadají společnost s ručením omezeným (s.r.o.) a akciová společnost.
- Další formou podnikání jsou **družstva**, jejichž cílem není tvorba zisku, ale tvorba užítku pro své členy.
- Poslední skupinou forem podnikání tvoří **veřejné (státní) podniky** včetně neziskových organizací. Pod neziskové organizace řadíme různé rozpočtové organizace, příspěvkové organizace, občanská sdružení a nadace.

Bliže následující kapitola Život podniku.

1.5. Výrobní faktory

Aby mohl podnik produkovat výstupy, a tak zhodnocovat kapitál, je nutné, aby podnik disponoval určitými vstupy. **Jedná se o tzv. výrobní faktory.** Při respektování právní definice podniku mohou být výrobní faktory klasifikovány následovně:

- hmotné složky podnikání

Příkladem jsou pozemky, stroje, budovy, zařízení, materiál, dopravní prostředky, suroviny, atd.

- osobní složky podnikání

Příkladem jsou lidé pracující v podniku.

- nehmotné složky podnikání

Příkladem jsou software, patenty, užité vzory a jiná vlastnická práva, atd.

Nejčastěji používaná klasifikace výrobních faktorů v učebnicích podnikové ekonomiky v ČR vychází z Wöheho, který rozlišuje dvě základní skupiny výrobních faktorů na základě jejich vztahu k předmětu výroby (k výstupu):

- elementární výrobní faktory, které mají bezprostřední vztah k předmětu výroby, tzn. že se přímo podílejí na produkci finálního statku či službě. Jedná se o výrobní faktor

- ✓ výkonná práce,

Příkladem výkonné práce může být práce na soustruhu (výstupem jsou matky), práce na tvorbě návrhu finančního portfolia pro konkrétní podnik (výstupem je konkrétní nabídka služeb zákazníkovi), atd.

- ✓ dlouhodobý majetek,

- ✓ materiál

Dlouhodobým majetkem jsou například výrobní stroje podniku. Pod materiál lze zahrnout statky, které se spotřebovávají při produkci finálních produktů (výstupů) – jedná se o suroviny, pomocné látky a provozní látky.

- dispoziční výrobní faktory nemají bezprostřední vztah k předmětu výroby, ale jsou pro podnik a pro produkci hmotných statků či služeb přesto nepostradatelné.

Jedná se o faktor řídicí činnosti, která se nepodílí přímo na produkci konkrétního výstupu, ale jedná se o koncepční faktor. Někdy se používá ve spojení s řídicí činností podniku pojmu management, jehož význam může být spojen s řídicími pracovníky, s řídicí činností řídicích pracovníků a jako vědní disciplína.

Wöhe rozlišuje následující složky dispozičního faktoru:

- vedení
- plánování
- organizace
- dohled

ZAMYSLETE SE: Jaká bude struktura používaných výrobních faktorů (podnikových vstupů) u malého podniku produkujícího hmotné statky a jaká bude struktura výrobních faktorů u podniku produkujícího služby?

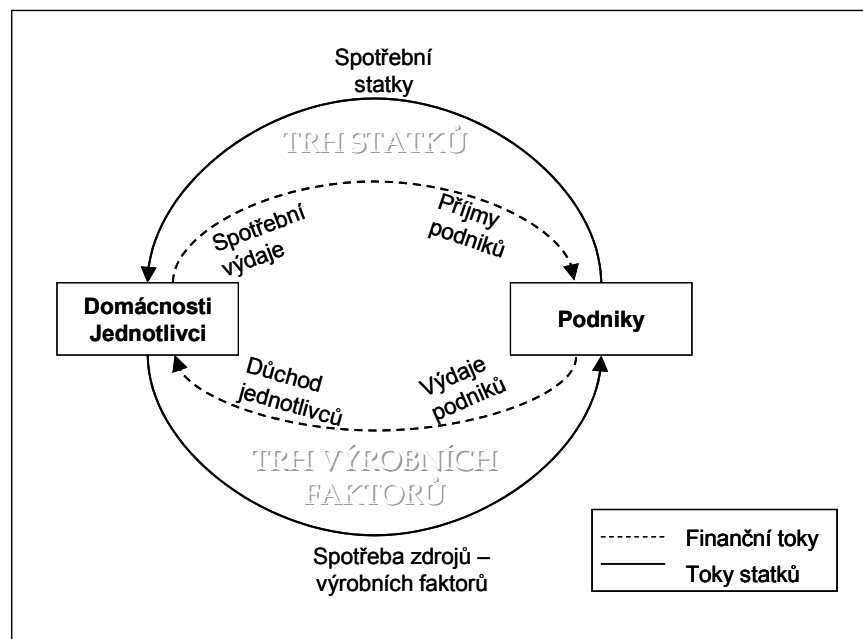
Klasifikaci výrobních faktorů nabídli i další autoři. Klasifikace se však od klasifikace dle Wöheho liší jen minimálně. Kombinace výrobních faktorů přináší hodnotu. V současné literatuře se velmi často mluví o společnosti znalostí či o informační společnosti, kde je kladen důraz na úlohu znalostí při tvorbě hodnoty. Např. znalosti obchodních zástupců o trhu může pomoci při rozhodování o tom, co vyrábět, znalost pracovníků ve výrobě může přispět k rozhodování o tom, jak vyrábět atd. Znalosti lze v současné době považovat za další významný výrobní faktor.

Ke kombinaci výrobních faktorů nedochází pouze ve výrobních podnicích, ale i v podnicích poskytujících služby. Vzhledem k rozdílnosti povahy produkce lze však očekávat, že zastoupení jednotlivých výrobních faktorů bude v různých typech podniků odlišné.

ZAMYSLETE SE: Jaký bude s velkou pravděpodobností převažovat výrobní faktor ve výrobních podnicích a jaký bude převažovat výrobní faktor v podnicích služeb. Může existovat nějaká výjimka. Zapojte do úvah i velikost podniku.

1.6. Model podniku

Podniky jsou spolu s domácnostmi resp. jednotlivci a státem součástí ekonomického systému. V ekonomickém systému jsou mezi těmito rozhodovacími jednotkami realizovány základní toky: tok výrobních faktorů, tok statků (produkty či služby) a finanční toky. Tyto toky jsou realizovány v případě, že dochází k základním činnostem rozhodovacích jednotek - směna, spotřeba a výroba. Graficky lze tento ekonomický systém znázornit následovně.



Obr. 3. Zjednodušený model podniku

K tomu aby podnik mohl vyrábět statky (vytvářet výstupy) je nutné, aby zároveň spotřeboval zdroje (výrobní faktory) nabízené jednotlivci popřípadě ostatními podniky. Směna mezi podniky a jednotlivci (ostatními podniky) je vyjádřena ve schématu finančními toky. Jedná se o směnu statků na trhu konečného spotřebitele.

Na výše uvedeném schématu stojí na jedné straně podniky a na druhé straně jednotlivci. Základní činnost směny nemusí probíhat pouze ve vztahu podnik jednotlivci, ale ve vztahu

podnik. V takovém případě lze mluvit o průmyslových trzích tzn. o trzích s průmyslovým zbožím.

V uvedeném schématu není znázorněn stát, jehož role je však pro fungování podniku nepopíratelná.

1.6.1. Úloha státu v podnikání

Výše uvedené schéma je zjednodušené a není v něm zachycen stát, jehož role je v podnikovém hospodářství nesporná. Přestože ve schématu oběhu není znázorněn stát, má v ekonomickém systému nezastupitelnou roli. Stát je tvůrcem právních norem, v jejichž rámci probíhají veškeré ekonomické činnosti a jako takový stojí v pozadí celého ekonomického systému. Mimo to je stát důležitou součástí finančních toků v podobě platby daní od podniků a ostatních subjektů včetně domácností směrem ke státu a naopak od státu tečou peníze v podobě subvencí a jiných příspěvků podnikům a ostatním subjektům. Stát může být zastoupen i uvnitř ekonomického systému, a to prostřednictvím státních podniků.

V ekonomickém resp. tržním systému působí síly, které zapříčiňují nedokonalost trhu.⁹ Jedná se o existenci monopolní síly při stanovení ceny, existenci pozitivních a negativních externalit, existenci veřejných statků charakterizovaných nerivalitní spotřebou a nevyločitelností spotřeby, a poslední skupinou příčin selhání trhu je existence asymetrické informace mezi subjekty trhu (subjekty trhu jsou domácnosti resp. jednotlivci, podniky a stát). Úlohou státu je v těchto případech pomoci při překonávání tržních selhání, a to prostřednictvím zvolené hospodářské politiky. Problém nedokonalé konkurence lze řešit prostřednictvím antimonopolních opatření.

1.7. Podnik a jeho okolí

Podnik spolu s dalšími prvky ekonomického systému je obklopen vnějším okolím, které podnik ovlivňuje. Ovlivňuje chování podniku, jeho rozhodování a ve výsledku i potenciál pro tvorbu budoucí hodnoty či zisk podniku. Podnik se musí naučit poznávat své okolí a umět se mu přizpůsobit, poněvadž nelze předpokládat, že se okolí přizpůsobí podniku. Tato skutečnost je navíc podtržena tím, že se zaměříme na malé a střední podniky. Ovlivnit okolí může jen opravdu velký podnik, čemuž se však snaží zabránit instituce pro ochranu hospodářské soutěže. Analýza okolí by měla stát na počátku úvah o založení podniku (analýza okolí podniku, kde bude podnik působit), popřípadě by měla být součástí investičních úvah.

Okolí podniku se skládá z následujících prvků:

- **geografické okolí** – prostorové umístění podniku předurčuje fungování podniku například v oblasti logistiky, či v oblasti pracovních sil. Podnik musí při volbě lokalizaci podniku zvažovat, zda je umístění vybaveno vhodnou infrastrukturou, zda se jedná o takovou lokalitu, kde bude dostatečná nabídka práce a hlavně zde bude dostatek pracovních sil vzdělaných v oboru;
- **sociální okolí** – sociální skladba obyvatelstva (zaměstnanců, zákazníků,...), společenské zvyky jsou například velmi důležité při volbě poslání podniku. Každý podnik by se měl zabývat dopady své činnosti na společnost a usilovat o pozitivní vnímání podniku společností;
- **politické okolí** – politické okolí je souhrnem určitých názorů a pohledů, které se vládnoucí strana snaží prosadit ve formě různých zákonů, nařízení a vyhlášek. Politické okolí tak například předurčuje, jaký bude přístup státům k podniku. Každý podnikatel by měl znát typ uspořádání státu. Žadoucí pro bezproblémové

⁹ Dokonalý trh a nedokonalý trh

fungování tržního mechanismu je politická stabilita. Pokud je politika nestabilní, pak podniky dosahují vyššího rizika při naplňování cílů podniku, poněvadž se mohou změnit podmínky, na jejichž podkladě dochází k produkci zisku;

- **právní okolí** – tento prvek je velmi úzce provázán s předchozím prvkem politické okolí. Politické vlivy jsou vykonávány prostřednictvím práva. Synek uvádí: „Právo a jeho instituty vytvářejí rámec prakticky pro všechny podnikové činnosti“. Pro vykonávání podnikatelské činnosti je nutné znát zákonné normy, které se vykonávané činnosti týkají. Povinnosti podniku a s jejich plněním spojené náklady jsou vytyčeny v legislativě země, kterou musí mít každý podnik nastudovanou, poněvadž neznalost neomlouvá.
 - **ekonomické okolí** – analýza ekonomického okolí by měla podniku poskytnout informace o celkové hospodářské situaci země a o dynamice vývoje;
 - O hospodářské situaci vypovídá *dostupnost výrobních faktorů a jejich cena*. Mnoho zahraničních firem vstoupilo na český trh v polovině 90. let z důvodů kvalifikované a levné pracovní síly.
 - Dalším faktorem charakterizující hospodářskou situaci země je *daňové zatížení podniků*. Stát musí při volbě míry zdanění hledat kompromis mezi ochotou podniků daň odvádět bez umělých zkreslení a zajištěním takového státního výnosu, který by naplnil státní pokladnu.¹⁰ Daňové zatížení působí také na spotřebitele, Nárůst spotřebních daní zdražuje produkt, což může mít dopad na poptávku po výrobcích.
 - V neposlední řadě je pro podnik důležité znát informace o *hospodářském růstu země, měnovém a devizovém vývoji*. Potenciál růstu podniku a možnosti expanze podniku jsou dány makroekonomickým vývojem země. Pokud dochází k hospodářskému růstu, pak roste poptávka na rozdíl od situace, kdy roste inflace snižující koupěschopnou poptávku. Devizový kurz a jeho vývoj je důležitý pro podniky, které působí na zahraničních trzích, nebo které se chystají expandovat na zahraniční trhy. Pokud dochází ke zhodnocování domácí měny, tzn. například že za stejný obnos korun si koupím více EUR, znamená to, že se podnikům prodává export. Podnik produkuje statky kombinací výrobních faktorů, které jsou oceněny domácími cenami, které se k zahraniční měně, relativně zdražují. Tzn., že pokud bude chtít podnik realizovat na zahraničním trhu stejný zisk, bude muset zboží zdražit. To je však možné pouze u těch produktů, které nemají na zahraničním trhu substituty. U statků, které mají substituty se bude muset podnik smířit s nižším ziskem.
- ZAMYSLETE SE:** Jak jinak by podnik mohl řešit situaci, kdy se mu prodražují výrobní faktory vlivem zhodnocení (apreciace) domácí měny?
- K analýze ekonomického okolí náleží i *analýza dodavatelů a odběratelů a analýza bankovních institucí*. Jedná se o subjekty, které ovlivňují vývoj podniku. Jedná se o subjekty, které jsou spojeny se zdroji a majetkem podniku. Těmito subjekty se budeme zabývat v dalších kapitolách a to kapitolách

¹⁰ Daň z příjmu je stanovena procentem ze zisku (z hospodářského výsledku). Pokud podniky vnímají míru zdanění jako příliš vysokou, snaží se prostřednictvím zvýšených nákladů zisk (hospodářský výsledek) snížit. Příliš vysoká míra zdanění tak může zapříčinit, že se do státní pokladny dostane mnohem méně peněz, než kdyby bylo zdanění nižší a podniky neměli potřebu navyšovat si náklady. Tuto skutečnost zachycuje tzv. Lafferova křivka konkávního tvaru, kde na ose x je zachycena daňová sazba a na ose y celkový daňový příjem.

věnovaných strategické analýze a kapitolách věnovaných stakeholderskému pojetí podniku.

- **ekologické okolí** – analýza ekologického okolí podniku poskytuje informace o stavu životního prostředí a o stupni ochrany životního prostředí. K ochraně životního prostředí nutí podniky hlavně státní instituce, ale i jiná ekologická občanská sdružení. Změna výrobních technologií na ekologicky šetrné zvyšuje podnikové náklady, na druhou stranu ekologie nutí podnik provádět recyklaci odpadů a vyrábět ekologicky nezávadné produkty. Péče podniku o ekologii je jedním ze znaků podniku, který se chová společensky zodpovědně. Ekologie se stává předmětem filantropických záměrů hlavně velkých firem;
- **technologické okolí** – komunikace podniku s okolím vyžaduje určité technologie, finální produkt musí odpovídat technickým parametrům uživatelů (elektrické přístroje musí mít takový typ vývodu, aby i spotřebitel mohl zapojit do zásuvky. Podnik si musí zjistit technolog. vyspělost sáto popřípadě regionu;
- **etické okolí** – etika se zabývá tím, co je a co není dobré a jaké postoje by měl člověk, resp. instituce zaujímat“. Etické cítění společnosti je podmíněno historicky a geograficky, to co je etické v jedné zemi nemusí být etické v jiné. To, co daná společnost považuje za etické či neetické, je spoluvytvářeno médii. Etické okolí předurčuje formálnost spolupráce s okolím. Pokud je ve společnosti vyvinuto silné etické myšlení, usnadňuje se tak spolupráce s okolními subjekty podniku díky vzájemné důvěře mezi partnery. Mezery v právním řádu mohou být korigovány etickým myšlením ve společnosti;
- **kulturně historické okolí** – kulturně historické okolí je dáno historicky a geograficky. Kulturní a vzdělanostní úroveň obyvatel je předpokladem dalšího ekonomického rozvoje a možnosti využívat stále nové technologie.